

внутрішніх справ – Єдиного реєстру зброї, який призначений для автоматизації обліку процесів обігу зброї, інформації про власника зброї та характеристики самої зброї.

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що чинне законодавство потребує значного дослідження питання щодо прийняття відповідних нормативно-правових актів для врегулювання та протидії незаконному обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, незважаючи на певні спроби, що існують на сьогоднішній день.

1. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері URL:<https://censs.org/nezakonnyu-obih-zbroyi-yak-zahroza-natsionalniy-bezpetsi/>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2022 р. № 448 «Про затвердження Порядку застосування цивільними особами вогнепальної зброї під час участі у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України у період дії воєнного стану». URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2022-%D0%BF#Text>.

3. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 03.03.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#n10>.

Комарук О. В.

здобувач вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Шиян А. Г.

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ» КРІЗЬ ПРИЗМУ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ

Для сучасного суспільства кримінальне судочинство відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та законності, де правосуддя, правопорядок і законність мають першочергове значення. Воно ґрунтується на засадах кримінального провадження і встановлення процесуальних вимог, які гарантують належне та об'єктивне досудове розслідування і судовий розгляд кримінальних проваджень.

Перелік засад кримінального провадження передбачений главою 2

Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1]. Однак законодавцем не визначено поняття «засади кримінального провадження», що призвело до розбіжностей у його тлумаченні на науковому рівні. При цьому серед дослідників відсутня єдина думка щодо розмежування термінів «принцип» і «засада».

Більшість науковців ототожнюють ці два поняття, вважаючи, що вони мають дуже близьке лексичне значення та наскрізний характер і застосовуються на всіх стадіях кримінального провадження.

Так, Лобойко Л. М. переконаний, що принципи (засади) кримінального провадження – це закріплені в правових нормах вихідні положення, які виражають панівні в державі політичні та правові ідеї і визначають сутність діяльності сторін обвинувачення і захисту та суду під час досудового розслідування і судового провадження [2, с. 67].

Тертишник В. М. під засадами кримінального процесуального права визначає систему загальних положень, правил поведінки, основних ідей, принципів, що визначають характер і зміст діяльності учасників провадження, процесуальних форм здійснення судочинства, гарантій встановлення істини, охорони прав і свобод людини та забезпечення правосуддя, які закріплені в законодавчих актах, мають загальнообов'язкову силу, які виступають засобами державного примусу та мають юридичний механізм реалізації [3, с. 26-28].

Навроцька В. В. переконана, що принципи (засади) кримінального провадження – це основні вихідні положення права, які є найбільш загальними, що характеризуються стабільністю і послідовністю та визначають характер, зміст, спрямованість, спосіб діяльності та процесуальну форму діяльності сторін кримінального провадження [4].

Шибіко В. П. вважає, що під принципами (засадами) кримінального провадження варто розуміти основоположні ідеї, які закріплено в чинному КПК України [5, с. 45-46].

На противагу цій позиції Божко В. М., який детально проаналізував певні рішення Конституційного Суду України, дійшов висновку, що поняття «принцип» і «засада» є дуже близькими, але не належать до однієї категорії. У зв'язку з цим і законодавець, і Конституційний Суд іноді навіть вживають їх у схожому значенні. Однак аналіз показав, що термін «засади» має ширше значення і охоплює явища, окреслені категорією «принципи». Тобто, зміст «принципів» може бути з'ясований через більш широку категорію «засади» [6, с. 127-128]. Ще в одному джерелі також закріплюється подібна позиція. В ньому зазначається, що «принципи» – це наукові системи, теорії, вихідні положення ідейної спрямованості, методи створення і реалізації, переконання, норми і правила в житті і поведінці, тоді як «засади» – це основа, фундамент, вихідні положення, методи і прийоми будь-якої діяльності [7].

Кожна з цих позицій має своє наукове підґрунтя і жодна з них не може

бути відкинута в розумінні засад кримінального провадження, передбачених КПК України. Але в будь-якому разі, аналіз вищезазначених наукових праць дає підстави стверджувати, що засади кримінального процесу – це закріплені в законі основні положення, які відображають панівну в державі політичну і правову ідеологію та визначають характер організації і діяльності компетентних органів держави щодо досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень [8, с. 62-63]. Водночас, для того, щоб віднести ту чи іншу норму кримінального процесуального права до засади, необхідно з'ясувати, чи має вона відповідні ознаки, які:

1) фіксують об'єктивні закономірності суспільного життя і мають фундаментальне значення для кримінального провадження;

2) вони є провідною ланкою в загальній системі кримінально-процесуальних гарантій і спрямовані на забезпечення основоположних прав та свобод людини;

3) вони є рівними, єдиними, становлять певну ієрархію та діють у межах цілісної системи;

4) є обов'язковими для діяльності державних органів, їхніх працівників та посадових осіб;

5) їх застосування спрямоване на досягнення завдань, поставлених державою перед кримінальним процесом;

6) закріплені в законі;

7) діють на всіх стадіях кримінального провадження;

8) виражають і реалізують моралі норми [9, с. 58-65].

З вищезазначеного вбачається, що значення загальних засад як норм вищого ступеня нормативності полягає у тому, що вони:

– виступають гарантією забезпечення дотримання прав і законних інтересів особи під час кримінального провадження;

– гарантують прийняття законних і обґрунтованих рішень по кримінальному провадженню;

– для тлумачення окремих кримінальних процесуальних норм є вихідними положеннями;

– є одним із засобів розв'язання проблем, пов'язаних з прогалинами в законодавстві [8, с. 64-66].

Отже, можна зробити висновок, що поняття «засади кримінального провадження» законодавчо не визначено. Водночас, на підставі аналізу наукових позицій щодо цього поняття можна стверджувати, що вони визначають сутність кримінального процесу, розкривають його специфічний зміст як особливого виду юридичної діяльності, забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження. З виокремлених ознак засад кримінального провадження прослідковується їх взаємообумовленість і взаємозв'язок. Всі вони виступають засобом єдиної правореалізації і правил тлумачення відповідних нормативно-правових актів, є основою для спільного розуміння правових норм та їх усвідомлення суспільством.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651–VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Лобойко Л. М. Кримінальний процес України: підручник. Київ: Істина, 2014. 432 с.
3. Тертишник В. М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі. Монографія. Дніпро: Юрид. акад. МВС України, Арт-Прес, 2002. 432 с.
4. Навроцька В. В. Засада диспозитивності та її реалізація в кримінальному процесі України. Автореферат дис. канд. юрид. наук. Спеціальність 12.00.09. Львів, 2007.
5. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України : підручник. Київ : Либідь, 1999. 536 с.
6. Божко В. Аналіз співвідношення змісту термінів «засада» і «принцип» крізь призму правових позицій Конституційного Суду України. *Вісник Львівського університету імені Івана Франка*. 2011. Вип. 54. С. 124-132.
7. Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>.
8. Кримінальний процес: підручник. Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1. 532 с.
9. Коваленко Є. Г. Наукові засади кримінально-процесуального доказування: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2011. 448 с.

Крипович С. І.

слухач магістратури Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Юр'єв Д. С.

старший викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ У ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Наразі законодавство України щодо кримінального процесу ґрунтується на європейських стандартах щодо захисту прав і свобод людини та громадянина під час кримінального процесу та подальшого судового розгляду. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному провадженні є важливим і дещо складним питанням